

Constantin HLIHOR

ARMATA ROȘIE ÎN ROMÂNIA
ADVERSAR ALIAT OCUPANT 1940-1948

Oare vom avea impertinența să afirmăm că nu suntem
răspunzători de ulcerațiile lumii de astăzi?

A. Soljenițin

(Din discursul la decernarea Premiului Nobel)

Constantin HLIHOR

ARMATA ROȘIE ÎN ROMÂNIA

ADVERSAR. ALIAT. OCUPANT. 1940-1948

Ediție revăzută și adăugită

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HLIHOR, CONSTANTIN

Armata Roșie în România / Constantin Hlihor. –

București : Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-437-5

355(47:498)"1944/1958"

94(47:498)"1944/1958"

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu

Prof. univ. dr. Ion Calafeteanu

ARGUMENT

Prezența unor trupe străine pe teritoriul unui alt stat este o problemă ce a preocupat, în general, lumea politică și diplomatică dar nu a rămas indiferentă oamenilor de știință din cele mai diverse domenii de la psihologie socială și economie la geopolitică și istorie. În istoria românilor acest fenomen a fost pentru perioada modernă și contemporană aproape o permanență. Nu a existat conflict militar în ultimele două secole în care beligeranții să nu fi fost într-o postură sau alta- aliat, adversar sau ocupant- prezenți pe teritoriul național. Dintre toate aceste prezențe armata străină prezentă în România care a marcat cel mai profund destinul evoluției istorice a românilor în secolul al XX-lea a fost fără îndoială *Armata Roșie*.

În istoriografia românească postdecembristă problema prezenței armatelor străine pe teritoriul național a constituit subiectul a numeroase cercetări și analize care s-au materializat în valoroase studii și lucrări de specialitate. Lucrarea *Armata Roșie în România. Adversar. Aliat. Ocupant. 1940-1948*, vol.I, s-a circumscris acestui interes manifestat atât de cercetători dar și de publicul larg interesat de cunoașterea trecutului istoric. Acest volum a apărut la mijlocul deceniului trecut într-o perioadă în care arhivele începeau să se deschidă cercetărilor și în care subiectul tentant pentru orice istoric. Patru ani mai târziu a apărut, în limba engleză, al doilea volum în colaborare cu profesorul Ioan Scurtu (*The Red Army in Romania*, Iași, Oxford, Portland, **The Center for Romanian Studies**, 2000, 288 p)

Această nouă ediție încorporează o serie de cercetări efectuate din perspectivă interdisciplinară atât a participării româniei la cel de-al doilea război mondial cât și a prezentei trupelor străine pe teritoriul național. Cititorii vor putea afla care au fost consecințele geopolitice și geostrategice ale actului de la 23 august 1944 pentru evoluția ulterioară a societății românești dar și pentru destinul popoarelor din centrul și sud-estul continentului european. Științele comunicării oferă de asemenea instrumente de cercetare care să ne dea și alte

perspective asupra modului cum au fost percepute trupele sovietice în România. Un important segment a fost adăugat în prezenta ediție pentru a se face o analiză a efortului pe care l-a făcut autoritățile române pentru a răsturna în mentalul colectiv românesc imaginea soldatului sovietic din inamic în aliat.

Generozitatea, profesionalismul și pasiunea cu care oamenii din cadrul editurii ProUniversitaria se consacră aducerii în fața cititorilor cărți din cele mai diverse domenii au făcut posibilă apariția acestei noi ediții. Exprim întreaga gratitudine tuturor acestor minunați profesioniști ai cărții conduși cu pasiune de dl. director Marian Bârgău

Constantin Hlihor

Bucuresti, august 2012

CUVÂNT ÎNAINTE

Nimeni nu se mai poate îndoi astăzi că prezența Armatei Roșii a fost factorul decisiv în apariția regimurilor comuniste din țările est-europene, intrate în sfera de hegemonie a Uniunii Sovietice. Stalin însuși, într-o discuție cu o delegație iugoslavă, în aprilie 1945, a subliniat că, spre deosebire de războaiele din trecut, în cel aflat în curs de desfășurare, fiecare armată impune în teritoriul ocupat sistemul social al statului căruia ea îi aparține, astfel că aria de înaintare a armatelor coincide cu aria de impunere a aceluia sistem social.

Intrată pe teritoriul României, în cursul desfășurării Operației Uman-Botoșani (5 martie – 17 aprilie 1944), armata Roșie avea să rămână aici până în 1958, când s-a retras în urma unei înțelegeri româno-sovietice.

Prezența Armatei Roșii pe teritoriul țării noastre și după încheierea tratatului de pace din 10 februarie 1947 a căpătat o „acoperire legală”, prin propunerea făcută la 17 septembrie 1945 de delegația britanică la Conferința Miniștrilor de Externe, prin care se stipula că, în vederea asigurării securității căilor de comunicație cu efectivele sovietice din Austria, Armata Roșie va rămâne pe teritoriile străbătute de aceste căi și după încheierea tratatelor de pace. Se poate spune că, în prelungirea acordului de procentaj dintre Churchill și Stalin din octombrie 1944, Marea Britanie a oferit astfel temeiul de drept internațional pentru rămânerea trupelor sovietice în România și Ungaria până la încheierea tratatului cu Austria (1955).

Cel care a atras atenția asupra demersului britanic a fost dl. Sergiu Verona, autorul excelente lucrări **Military Occupation and Diplomacy**, apărută în 1992. Este prima investigație de ansamblu privind prezența trupelor sovietice în România în anii 1944 – 1958. Autorul, aflat în străinătate, și-a întemeiat ancheta pe surse inedite anglo-americane.

Cartea de față este – am spune – replica sprijinită pe izvoare documentare românești. Autorul ei, dl. Constantin Hlihor, și-a căpătat

bunul renume de cercetător al problemelor spinoase. Și de astă dată, domnia sa și-a ales o temă care, decenii de-a rândul, a fost interzisă istoricilor români. Defel inhibat de dificultățile de tot felul ce-i stăteau în cale, dl. Constantin Hlihor a explorat cu rigoarea-i știută arhivele și a înfățișat faptele obiectiv și competent. Documentele prezentate vorbesc de la sine în privința conduitei și rolului Armatei Roșii pe pământul românesc.

Dl. Constantin Hlihor nu s-a erijat în procuror, ci a urmat cu scrupulozitate principiul cunoscut al lui Ranke, după care istoria trebuie scrisă „așa cum a fost”. Imaginea oferită de această carte realităților analizate este cea corectă. Folosul pentru știință este evident.

Exprimăm – credem – sentimentul fiecărui cititor al acestei cărți, când spunem că așteptăm continuarea cu mare nerăbdare.

Florin Constantiniu

INTRODUCERE

Prezența Armatei Roșii pe teritoriul României, în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale și în anii imediat următori postbelici, nu a făcut, până în momentul de față, obiectul unei cercetări speciale. În istoriografia românească, dificultățile legate de investigarea și cercetarea consecințelor pe care le-a avut prezența trupelor sovietice asupra societății românești, în ansamblul ei, au fost insurmontabile până în anul 1989.

Accesul la fondurile arhivistice legate de activitatea Comisiei Aliate de Control (sovietică) în România, Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, Oficiului pentru Aplicarea Tratatului de Pace de la Paris sau de prezența comandamentelor și consilierilor sovietici era parțial sau total interzis cercetătorilor atât în țară cât și în fosta Uniune Sovietică. Prezența Armatei Roșii în România a fost abordată, exclusiv, în contextul cercetării și studierii operațiunilor militare care s-au derulat în centrul și sud-estul continentului european în ultima parte a celui de-al doilea război mondial.

Din aceste motive, lucrarea de față, ce abordează prezența Armatei Roșii în România în anii 1940 – 1944 și cu precădere în perioada 1944 – 1948, poate constitui un început în investigarea unei teme incitante, tabu în istoriografia românească pentru aproape o jumătate de secol de la încheierea celei mai mari conflagrații pe care a cunoscut-o omenirea.

Din lectura cărții, cititorul va afla, pe baza unor documente de arhivă inedite, care a fost impactul prezenței trupelor sovietice asupra evoluției vieții politice din România. Ce rol a jucat Armata Roșie în schimbarea regimului politic, în eliminarea adversarilor politici ai Partidului Comunist din România și a tuturor celor care s-au opus procesului de sovietizare.

Fără să exagereze sau să generalizeze faptele, volumul prezintă influența nefastă pe care a avut-o ocupația militară asupra populației civile, culturii și spiritualității românești. Samavolniciile, jafurile, crimele și alte abuzuri comise de unii ostași ai Armatei Roșii în

România au marcat profund viața individului și a societății în ansamblul ei.

Au fost investigate – atât cât s-a putut, având în vedere că unele fonduri arhivistice sunt în curs de pregătire pentru a fi date în cercetare – consecințele de ordin economic, perderile suferite de statul român ca urmare a staționării sau tranzitării teritoriului său de trupele sovietice și rezistența societății românești în fața ocupantului străin.

Lucrarea se întemeiază pe documentele vremii – în primul rând din Arhiva Istorică Centrală a României și Arhiva Ministerului Apărării Naționale – precum și pe alte izvoare (legislație, memorii, presă etc.); în același timp au fost valorificate cărțile și studiile publicate de istoricii români și străini, refritoare la evoluția societății românești în perioada 1940-1948 și la desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

Fără a avea pretenția unei abordări exhaustive, cartea de față se dorește o contribuție onestă la cunoașterea unui capitol important și dureros din istoria poporului român.

Exprim întreaga recunoștință tuturor celor care m-au ajutat în realizarea documentării – lucrătorii de la Arhivele Statului București și de la Arhivele Ministerului Apărării Naționale – și în tipărirea acestui volum.

Autorul